

30 rokov SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Mílniky vývoja Slovenskej republiky a Ozbrojených síl Slovenskej republiky

Ing. František **MATYÁŠ**, PhD.

Mgr. Marek **ORAVEC**

ÚVOD

Vznik Slovenskej republiky pred tridsiatimi rokmi bol zavŕšením snáh generácií slovenských národovcov o národnú samostatnosť Slovákov. Program, ktorý utvárali už Štúrovci v revolučných rokoch 1848 – 1849 nezostal zabudnutý. Snahy o slovenskú autonómiu pokračovali v nasledujúcich stopäťdesiatich rokoch v rôznych intenzitách: spísanie Memoranda národa slovenského Štefanom Markom Daxnerom, zahraničný odboj na čele s Milanom Rastislavom Štefánikom, ktorého cieľom bol vznik spoločného štátu Čechov a Slovákov, alebo snahy o federalizáciu a väčšiu samostatnosť Slovenska v rámci Československa po druhej svetovej vojne. Boj predchádzajúcich generácií slovenských národovcov bol nakoniec zavŕšený vytvorením zvrchovanej Slovenskej republiky dňa 1. januára 1993.

Vzniku Slovenskej republiky predchádzalo obdobie vyrovnávania sa s totalitnou minulosťou a prechod zo socialistického režimu na demokratický. Do toho všetkého sa čoraz hlasnejšie ozývali hlasy verejnosti žiadajúce rozpad Československa. Aj obdobie po vzniku SR bolo náročné. Napriek tomu sa podarilo Slovensko pripraviť na integráciu do európskych a transatlantických štruktúr. Naša vlasť sa tak mohla zaradiť medzi najvyspelejšie štáty sveta a rozvíjať sa do svojej súčasnej podoby.

1 VZNIK A VÝVOJ SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Pád socialistického režimu priniesol do Československa množstvo politických, ale aj spoločenských zmien. Nové demokratické zriadenie vyvolávalo v ľuďoch nádej aj na upravenie vzťahov medzi Českom a Slovenskom. Ukázalo sa však, že tieto vzťahy predstavovali väčší problém, ako sa pôvodne zdalo. Dôkazom bolo aj prijatie nového názvu štátu. Išlo o tzv. pomlčkovú vojnu. Jej výsledkom bolo pomenovanie Česká a Slovenská Federatívna Republika (ČSFR). Rovnako aj štátny znak federatívnej republiky prešiel zmenou. Slovenský znak bol pôvodne iba prívěskom českého leva. S tým sa slovenská strana odmietala zmieriť. Nakoniec bol dosiahnutý kompromis v podobe rozdelenia znaku na štyri časti a striedavým umiestnením českého a slovenského znaku. Názov a znak boli iba marginálne problémy, ktoré symbolizovali oveľa väčšie starosti. Slovenskí a českí politici museli vyriešiť kompetencie oboch republík v rámci federácie. Kým česká strana chcela udržať model federácie, slovenskí politici presadzovali väčšiu mieru samostatnosti pre obidve republiky.

1.1 Deklarácia Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky

Situácia vo federácii bola neuspokojivá pre obidve strany. Slovenská národná rada (SNR) sa preto v súlade s medzinárodným právom rozhodla využiť právo národov na sebaurčenie. Ide o právo národa rozhodovať o vlastnom osude aj v podobe samostatného štátu. Deklarácia o zvrchova-

nosti Slovenskej republiky bola prijatá dňa 17. júla 1992. Tvorí základ suverénneho štátu Slovákov. V jej texte je vyhlásené, že slovenský národ chce slobodne utvárať spôsob a formu národného a štátneho života a rešpektovať práva všetkých jej občanov, národnostných menšín a etnických skupín, ako aj demokratické a humanistické odkazy Európy a sveta. Táto deklarácia bola zároveň prvým oficiálnym krokom ku rozdeleniu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky.

1.2 Ústava Slovenskej republiky

Ďalším krokom ku slovenskej samostatnosti bolo konštituovanie ústavy. Práce na slovenskej ústave sa začali už v roku 1990. Dňa 12. decembra 1991 vyhlásila SNR verejnú diskusiu k novému návrhu ústavy. Vďaka publikovaniu tohto návrhu v dennej tlači evidovala SNR v priebehu mesiaca vyše 600 pripomienok z radov verejnosti. Vhodná politická situácia na jej prijatie nastala až po vyhlásení zvrchovanosti. Slovenský zákonodarný zbor začal rokovať o finálnej podobe ústavy v auguste 1992. Ústavnoprávny výbor riešil na svojom takmer týždennom zasadnutí aj Preambulu ústavy, ku ktorej mali všetky poslanecké kluby svoje návrhy. Vo verejnom hlasovaní dňa 1. septembra 1992 schválila SNR väčšinou hlasov Ústavu Slovenskej republiky. Slávnostne ju podpísali predseda SNR Ivan Gašparovič a predseda vlády SR Vladimír Mečiar dňa 3. septembra 1992 v Rytierskej sieni na Bratislavskom hrade. Ústava nadobudla účinnosť 1. októbra 1992. Ústava má chrániť občianske práva, ale zároveň žiada slušné správanie, úctu k spoluobčanom a dodržiavanie zákonov. Chráni aj politické práva, ale požaduje úctu k demokracii, toleranciu a rešpekt k pluralite názorov.

1.3 Vznik Slovenskej republiky

Na rokovaní slovenskej a českej politickej reprezentácie v Brne 27. augusta 1992 padlo definitívne politické rozhodnutie o zániku ČSFR od 1. januára 1993. Aj keď rozdelenie Československa nebolo prijaté referendum, dodnes to slúži ako vzor pokojnej dohody medzi národmi, čo vo svete ani dnes nie je pravidlom.

Obrázok 1: Oslavy vzniku SR 1. januára 1993 na Námestí SNP v Bratislave

V Československu platil ústavný zákon z roku 1991, ktorý stanovoval, že federáciu je možné rozdeliť len referendum. Politické reprezentácie sa však rozhodli prijať nový ústavný zákon, ktorý umožní rozpad federácie aj inými spôsobmi. Po mnohých rokovaníach a nezhodách medzi českou a slovenskou stranou sa prijal nový ústavný zákon o zániku federácie. Tento zákon schválilo Federálne zhromaždenie dňa 25. novembra 1992. Na jeho základe Česká a Slovenská Federatívna Republika zanikla 31. decembra 1992 o polnoci stredoeurópskeho času.

Dňa 1. januára 1993 tak vznikli dva nové štáty: Slovenská republika a Česká republika. V prvých dňoch po rozdelení diplomaticky uznalo Slovenskú republiku viac ako 60 štátov. Okrem toho ju prijali za člena Svetovej banky, Organizácie spojených národov a Organizácie spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO). Od 8. februára začala na Slovensku platiť aj nová oficiálna mena, slovenská koruna. V prvom polroku svojej existencie sa Slovenská republika stala aj členom Rady Európy a medzinárodnej policajnej organizácie Interpol.

1.4 Štátne symboly Slovenskej republiky

Po rozdelení ČSFR bolo nutné prijať aj štátne symboly novej Slovenskej republiky. Podľa Ústavy SR sú nimi štátny znak, štátna vlajka, štátna hymna a štátna pečať. Podoba jednotlivých symbolov sa ustálila už v roku 1992. Štátny znak tvorí na červenom ranogotickom štíte dvojité strieborné kríž vztýčený na strednom vyvýšenom vršku modrého trojvršia. Štátna pečať je tvorená štátnym znakom a kruhopisom Slovenská republika. Štátna hymna sú prvé dve slohy piesne Nad Tatrou sa blýska od Janka Matušku z revolučného obdobia rokov 1848 – 1849. Podoba štátnej vlajky bola však neistá. Pôvodne bola tvorená tromi pruhmi, bielym, modrým a červeným. Táto vlajka však bola identická s vlajkou Ruskej federácie. Tento problém sa vyriešil pridaním štátneho znaku na jej pravú stranu. V takejto podobe ostáva štátna vlajka do súčasnosti.

Obrázok 2: Štátny znak, štátna vlajka a štátna pečať Slovenskej republiky

1.5 Prezidenti Slovenskej republiky

Slovenská republika sa konštituovala ako parlamentná demokracia. Poslanci Slovenskej národnej rady aj členovia vlády Slovenskej republiky zostali vo svojom úrade, ktorý získali vo voľbách ešte v čase ČSFR. V novej republike však bolo potrebné zvoliť prezidenta. Toho v roku 1993 volili poslanci Národnej rady v tajnom hlasovaní na obdobie päť rokov. Kandidátov na prezidenta navrhovali samotní poslanci, pričom víťaz musel získať trojpäťtinovú väčšinu poslaneckých hlasov. V prvej voľbe sa nepodarilo zvoliť žiadneho z kandidátov, preto sa pristúpilo k druhej voľbe, v ktorej poslanci Národnej rady SR dňa 15. februára 1993 zvolili za prvého prezidenta Slovenskej republiky Michala Kováča. Do úradu nastúpil 2. marca 1993 a vo funkcii skončil 2. marca 1998.

Po skončení funkčného obdobia Michala Kováča nastalo turbulentné obdobie. Poslanci v piatich kolách prezidentskej voľby nedokázali zvoliť ani jedného z kandidátov. Vláda SR preto poverila vtedajšieho predsedu vlády Vladimíra Mečiara plnením niektorých právomocí hlavy štátu. Po viacerých neúspešných pokusoch zvoliť prezidenta v parlamente bol začiatkom roka 1999 prijatý ústavný zákon o priamej voľbe prezidenta občanmi SR. Prvé priame voľby boli stanovené na 15. mája 1999. Ich víťazom sa stal Rudolf Schuster. Jeho funkčné obdobie trvalo od 15. júna 1999 do 15. júna 2004.

Tretím prezidentom Slovenskej republiky a zároveň prvým prezidentom zvoleným na dve funkčné obdobia bol Ivan Gašparovič. Vo funkcii pôsobil od 15. júna 2004 do 15. júna 2014. V roku 2014 ho nahradil Andrej Kiska, ktorého funkčné obdobie trvalo od 15. júna 2014 do 15. júna 2019. Od 15. júna 2019 pôsobí vo funkcii prvá prezidentka Slovenskej republiky Zuzana Čaputová.

Vzhľadom na to, že Slovenská republika je parlamentná demokracia, jej prezident má menšie právomoci z hľadiska trojitého delenia štátnej moci. V právomoci slovenského prezidenta je schvaľovať zákony, uzatvárať medzinárodné zmluvy, vymenovávať členov vlády, vyšších štátnych funkcionárov a profesorov a udeľovať amnestie a vyznamenania a iné. Najdôležitejšou právomocou prezidenta SR je právo veta. To sa vzťahuje na prijímanie zákonov NR SR. Ak má prezident výhrady k zneniu zákona, ktorý schválila NR SR, môže ho vrátiť na opätovné prerokovanie do parlamentu. Vo vzťahu k bezpečnosti SR pôsobí prezident ako hlavný veliteľ Ozbrojených síl Slovenskej republiky (OS SR). Ako hlavný veliteľ môže vypovedať vojnu na základe rozhodnutia NR SR, uzatvoriť mier, vyhlásiť výnimočný či vojnový stav, nariadiť mobilizáciu OS SR a vymenovávať generálov.

1.6 Integrácia do Európskej únie

Od vzniku Slovenskej republiky sa jej predstavitelia snažili o to, aby bola začlenená do európskych štruktúr. Tie predstavovala najmä Európska únia (EÚ). Snaha Slovenska o členstvo v Únii pramenila z toho, že sa chcelo stať súčasťou spoločenstva štátov, ktoré boli zárukou ekonomickej prosperity, demokratickej spoločnosti a ochrany ľudských práv. Tento proces začal už v roku 1993 podpísaním Asociačnej dohody v Luxemburgu 4. októbra 1993, kedy začala SR rokovania o vstupe do Európskej únie. V decembri 1993 odsúhlasil slovenský parlament dohodu o pridružení k EÚ. Slovensko sa stalo pridruženým členom Európskej únie v máji 1994. Oficiálna žiadosť o vstup do EÚ bola podaná 27. júna 1995 počas zasadnutia Európskej rady v Cannes. Lídri európskych krajín rozhodli, že Slovensko spolu s Litvou, Lotyšskom, Maltou, Rumunskom a Bulharskom bude pozvané na rokovania o vstupe do EÚ.

Negociačný proces, ako sa rokovania o vstupe nazývajú, sa začal v roku 2000. Tento proces spočíval v preberaní jednotlivých kapitol európskeho práva kandidátskou krajinou. Platila zásada, že pokiaľ nie sú uzavreté všetky kapitoly európskeho práva, nie je negociácia ukončená. Negociačný proces so Slovenskom bol ukončený na summite v Kodani v roku 2002, kedy Európska rada a Európsky parlament schválili prijatie 10 nových krajín do EÚ. Išlo o Cyprus, Česko, Estónsko, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Maltu, Poľsko, Slovensko a Slovinsko. Po schválení nasledovala príprava prístupovej zmluvy, ktorú Slovenská republika podpísala 16. apríla 2003 v Aténach. Nasledovalo referendum o vstupe SR do EÚ, kde sa 92 % zúčastnených voličov vyjadrilo pozitívne. Po podpísaní prístupovej zmluvy a jej ratifikácii bola Slovenská republika oficiálne prijatá do Európskej únie dňa 1. mája 2004.

S členstvom v Európskej únii súvisí aj členstvo slovenských zástupcov v Európskom parlamente. Tento parlament prijíma zákony platné v celej EÚ, rozhoduje o rozpočte, dohliada na uplatňovanie európskeho práva v členských krajinách a podieľa sa na dôležitých zahranično-politických dohodách. Prvé voľby do Európskeho parlamentu sa na Slovensku konali už mesiac po vstupe krajiny do EÚ, v júni 2004. Od roku 2004 prebehli na Slovensku voľby do Europarlamentu už štyrikrát. V súčasnosti zastupuje Slovensko v Európskom parlamente štrnásť europoslancov.

Obrázok 3: Vlajka Európskej únie

1.7 Slovenská republika a Schengenský priestor

Slovensko sa stalo rovnocenným partnerom v rámci EÚ a stáli pred ním rovnaké úlohy ako pred ostatnými krajinami Únie. Najzávažnejšie výzvy, s ktorými sa muselo Slovensko vyrovať, boli integrácia do schengenského priestoru a prijatie spoločnej meny. Schengenský priestor v zásade znamená, že na vnútorných hraniciach členských štátov EÚ sa nebudú vykonávať systematické colné, pasové či hraničné kontroly. Problematickou však je tzv. vonkajšia hranica, teda hranica, kde členské krajiny EÚ susedia s nečlenskými krajinami. Slovensko je jednou z hraničných krajín Európskej únie, a to na hranici s Ukrajinou. Zabezpečenie tejto hranice sa riadi vlastnými pravidlami, ktoré Slovensko splnilo v roku 2007 čím sa stalo súčasťou Schengenského priestoru. Na hraniciach medzi starými a novými členmi EÚ preto prestali existovať hraničné kontroly. To sa však týkalo iba pozemných a vodných komunikácií. Letecké kontroly prestali existovať od roku 2008.

1.8 Vstup Slovenskej republiky do Eurozóny

Od svojho vstupu do EÚ sa Slovensko zaviazalo rešpektovať európske hospodárske a menové dohody. To znamená, že prijalo záväzok vstúpiť do tzv. Eurozóny, ktorá bola vytvorená za účelom zjednotenia ekonomík jednotlivých členských štátov Európskej únie. Najdôležitejším bodom bolo prijatie spoločnej európskej meny, ktorou je euro. Prijatie eura sprevádzali viaceré ekonomické požiadavky, ktoré sa týkali deficitu verejných financií, štátneho dlhu, inflácie alebo stabilného konverzného kurzu. Tieto podmienky Slovensko dokázalo úspešne splniť a od 1. januára 2009 je oficiálnym členom Eurozóny.

1.9 Predsedníctvo Slovenskej republiky v Rade Európskej únie

Rada EÚ je základný legislatívny orgán Európskej únie, ktorý schvaľuje rozpočet, medzinárodné zmluvy a koordinuje všeobecnú hospodársku politiku členských krajín. Predsedníctvo Rady Európskej únie rotuje medzi jej jednotlivými členskými štátmi. Doba trvania predsedníctva jedného štátu je šesť mesiacov. V tomto období vedie predsedajúca krajina všetky zasadnutia Rady. Pomá-

ha pri tom zabezpečiť kontinuitu práce EÚ. Predsedajúci členský štát úzko spolupracuje s ďalšími štátmi v trojčlenných skupinách. Trojica predsedníctiev stanovuje dlhodobé ciele a pripravuje spoločný program, ktorým sa bude Rada EÚ riadiť nasledujúcich 18 mesiacov. Na základe tohto programu potom každá predsedajúca krajina vytvorí vlastný podrobný program na konkrétnych šesť mesiacov.

Slovenská republika predsedala Rade EÚ v druhej polovici roku 2016. Hlavnými bodmi slovenského predsedníctva bolo prehľbovanie hospodárskej a menovej únie, ochrana hraníc schengenského priestoru, hodnotenie progresu kandidátskych krajín (Bosna a Hercegovina, Turecko) a hlavne riešenie situácie v Európe po odchode Veľkej Británie z Európskej únie. V rámci hraničnej bezpečnosti bola oficiálne vytvorená Európska pohraničná a pobrežná stráž. Dôležitým krokom bolo aj podpísanie obchodnej spolupráce medzi EÚ a Kanadou. Z hľadiska ochrany životného prostredia sa podarilo dosiahnuť, že Parížska dohoda, ktorá sa zaoberá celosvetovou reguláciou skleníkových plynov, vstúpila oficiálne do platnosti dňa 4. novembra 2016. Po uplynutí šiestich mesiacoch úlohu predsedníctva Rady EÚ od Slovenska prebrala Malta.

2 VÝZNAMNÉ MÍLNIKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Slovenská republika dosiahla od svojho vzniku mnoho úspechov. Nešlo len o politiku a medzinárodné vzťahy. Aj na poli ekonomiky, vedy, kultúry a športu Slovensko dosiahlo mnoho úspechov. Slovenskí vedci, odborníci, predstavitelia kultúry a športu tak dokázali, že sa môžu rovnať svojim partnerom z ostatných vyspelých štátov. Medzi úspešné udalosti môžeme zaradiť napríklad:

Dátum	Udalosť
2. apríl 1993	V Bratislave začala ako prvá v strednej Európe pôsobiť Bratislavská opčná a termínová burza.
1993	Do svetového zoznamu UNESCO zaradili ako prvé Vlkolínece, Banskú Štiavnicu a Spišský hrad.
29. jún 1995	Slovensko prvýkrát navštívil pápež Ján Pavol II.
9. február 1996	V Slovenskej republike bolo zriadené sídlo Delegácie Komisie EÚ.
1996	Slovenská republika získala prvú zlatú medailu na Olympijských hrách v Atlante. Zaslúžil sa o ňu Michal Martikán.
17. máj 1996	Do prevádzky bolo uvedené vodné dielo Gabčíkovo.
8. jún 1998	Spustenie atómovej elektrárne Mochovce.
20. február 1999	Z kozmického centra Bajkonur v Kazachstane odštartovala kozmická loď s prvým slovenským kozmonautom Ivanom Bellom na palube.
15. júl 1999	Slovenskú republiku navštívil Generálny tajomník OSN Kofi Annan.
2000	Bratia Hochschornerovci získali zlatú medailu na Olympijských hrách v Sydney.
28. júl 2000	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) zaradila Slovensko medzi najvyspelejšie štáty sveta.
2002	Slovenská republika sa stala predsedajúcou krajinou Stredoeurópskej dohody o voľnom obchode (CEFTA).
11. máj 2002	Slovenská republika získala prvú zlatú medailu na Majstrovstvách sveta v ľadovom hokeji.
26. november 2002	Slovenský režisér Matej Mináč získal ocenenie International Emmy Award v kategórii dokumentárnych filmov za snímku Sila ľudskosti – Nicholas Winton.

17. september 2003	Prvé zasadnutie OECD na Slovensku.
2004	Elena Kaliská a bratia Hochchornerovci získali olympijské zlato na Olympijských hrách v Aténach.
24. február 2005	V Bratislave sa konal summit prezidentov USA a Ruskej federácie Georga Busha a Vladimíra Putina.
1. február 2007	Slovenská republika sa stala predsedajúcou krajinou Bezpečnostnej rady OSN.
14. apríl 2007	Otvorenie novej budovy Slovenského národného divadla.
24. máj 2008	Film Slepé lásky režiséra Juraja Lehotského získal ocenenie Medzinárodnej konfederácie artových kín na filmovom festivale Cannes.
2008	Michal Martikán, Elena Kaliská a bratia Hochschornerovci získali zlaté medaily na Olympijských hrách v Pekingu.
2008	Do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva bola ako prvá zo Slovenska zapísaná fujara.
31. júl 2009	Mincovňa v Kremnici vyhrala medzinárodnú súťaž Argentínskej centrálnej banky o výrobu argentínskej národnej meny peso.
2010	Anastasia Kuzminová získala zlatú medailu na Olympijských hrách vo Vancouveri.
14. december 2010	Miroslav Lajčák bol vymenovaný za výkonného riaditeľa diplomatických zborov EÚ pre Rusko, Východné partnerstvo a západný Balkán.
6. február 2012	Peter Tomka sa stal predsedom Medzinárodného súdneho dvora v Haagu.
7. január 2013	Slovenská technická univerzita v Bratislave získala certifikát ECTS label, ktorý potvrdzuje, že všetky študijné programy sú v súlade s európskym kreditovým systémom a sú tak uznávané aj v zahraničí.
1. február 2013	Slovenský vedec Ján Vilček získal v USA Národnú medailu za technológiu a inováciu vďaka pokroku v liečbe artritídy a iných zápalových ochorení.
2014	Anastasia Kuzminová získala zlatú medailu na Olympijských hrách v Soči.
16. február 2015	Slovenská republika sa stala členom Európskej vesmírnej agentúry.
12. november 2015	Slovenský vedec Radoslav Bučík objavil nový fyzikálny jav na Slnku: veľkorozmerné vlny v atmosfére vylučujúce energetické častice.
2016	Matej Tóth a bratia Škantárovci získali zlato na Olympijských hrách v Rio de Janeiro.
16. september 2016	V Bratislave sa konal summit lídrov členských krajín EÚ.
2017	Peter Sagan získal tretíkrát za sebou titul majstra sveta v cestnej cyklistike.
1. jún 2017	Bratislava získala ocenenie Golden Apple v oblasti turizmu.
31. október 2017	Košice sa stali súčasťou Siete kreatívnych miest UNESCO.
5. december 2017	Slovenskí vedci vyvinuli nový unikátny biomateriál s veľkým potenciálom v oblasti liečby a regenerácie pohybového aparátu u ľudí.
2018	Anastasia Kuzminová získala zlatú medailu na Olympijských hrách v Pchjongčangu.
9. október 2020	Slovenskí vedci vynašli efektívnejšiu metódu odhalenia ochorenia Covid-19.
2021	Zuzana Rehák-Štefčeková získala olympijské zlato na Olympijských hrách v Tokiu.
3. február 2022	Slovenskí vedci vyvinuli protilátky na neutralizovanie koronavírusového variantu omikron ochorenia Covid-19.
2022	Petra Vlhová získala zlatú medailu na Olympijských hrách v Pekingu.

Slovenským vedcom, diplomatom, odborníkom a športovcom sa podarilo presadiť sa aj v neľahkých medzinárodných podmienkach. Okrem toho, že dokázali byť úspešní v náročnom medzinárodnom prostredí, urobili dobré meno aj Slovenskej republike. Tieto úspechy preto posúvajú našu krajinu a jej obyvateľov stále ďalej za lepšími výkonmi.

3 OZBROJENÉ SILY SR – GARANT BEZPEČNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Súčasne so vznikom Slovenskej republiky vznikla zákonom č. 3/1993 Z. z. aj Armáda Slovenskej republiky (ASR). Jej hlavnou úlohou bolo zabezpečenie obrany, nezávislosti a územnej celistvosti Slovenskej republiky. 30 ročná cesta ASR (neskôr OS SR) nebola jednoduchá. Okrem plnenia svojej hlavnej úlohy sa musela vyrovnáť aj so zložitými obdobiami vlastnej reformy, čakala ju niekoľkonásobná transformácia a reštrukturalizácia. V priebehu tohto obdobia plnila medzinárodné aj vnútorné požiadavky v rôznych oblastiach svojho pôsobenia ako zníženie stavov personálu a výzbroje, vytváranie veliteľských štruktúr, teritoriálne rozmiestnenie, príprava a vstup do NATO, profesionalizácia, modernizácia a desiatky ďalších jedinečných a neopakovateľných úloh a udalostí, ktoré ju formovali až do súčasnej podoby. V nasledujúcich kapitolách si pripomenieme niektoré z nich, ktoré boli kľúčové v jej tridsaťročnej histórii a upriamime pozornosť na jej súčasné medzinárodné a domáce pôsobenie v oblasti krízového manažmentu.

3.1 Vznik Armády Slovenskej republiky (1993)

Proces rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky zasiahol aj Československú armádu. Politickými reprezentáciami oboch republík boli ešte v roku 1992 prijaté zásady, že delenie Československej armády prebehne veľmi rýchlo, bez dlhodobých prietahov a bez vzájomných konfliktov. Pre delenie majetku bol prijatý princíp pomeru 2:1 pre hnutelný majetok a teritoriálny princíp pre delenie nehnuteľného majetku. Následne ešte v roku 1992 boli na Slovensko postupne presunuté hlavné bojové jednotky s výzbrojou, technikou a materiálom. Od 1. októbra 1992 narukovali vojaci základnej služby zo Slovenskej republiky už len do jednotiek a útvarov na území Slovenska.

Národná rada SR schválila dňa 16. decembra 1992 zákon č. 3/1993 Z. z., ktorým bola dňom 1. januára 1993 vytvorená Armáda Slovenskej republiky. „Úlohou armády je brániť slobodu, nezávislosť, suverenitu a územnú celistvosť Slovenskej republiky, pomáhať pri predchádzaní živelným pohromám, katastrofám a haváriám ohrozujúcim ľudské životy alebo majetok vo veľkom rozsahu a pomáhať pri odstraňovaní ich následkov. Okrem uvedených úloh plní armáda aj úlohy v rámci mierových síl Organizácie Spojených národov, vojenských misíí a iných medzinárodných organizácií“.

Dňa 1. januára 1993 vzniklo aj Ministerstvo obrany SR v Bratislave a Veliteľstvo ASR v Trenčíne. Organizačne Armádu SR tvorilo Pozemné vojsko (dve vševojskové divízie s veliteľstvami v Topoľčanoch a Prešove), Letectvo a PVO (štyri letecké základne v Sliači, Prešove, Piešťanoch, Kuchyni a divíziou PVO vo Zvolene, iné samostatné útvary a jednotky (napr. delostrelecká brigáda, ženijná brigáda...), Vojenská polícia, Vojenské spravodajstvo, Vojenská správa a vojenské zariadenia. Úlohy zabezpečenia obranschopnosti a územnej celistvosti SR si však vyžiadali reorganizačné zmeny už v najbližších rokoch.

3.2 Zníženie počtu osôb a výzbroje ASR (1997)

So vznikom SR boli spojené aj medzinárodné záväzky, ktoré sa SR zaviazala dodržiavať. Jedným z nich bolo aj zníženie početných stavov a výzbroje ASR v súlade so Zmluvou o konvenčných ozbrojených silách z roku 1990 (KOS). Táto zmluva stanovovala prípustné počty osôb a počty základnej bojovej techniky pre jednotlivých signatárov tejto zmluvy. Po vzniku SR mala ASR viac ako 53 000 osôb, tieto počty boli v priebehu piatich rokov znížené o viac ako 30 %. SR takýmto znížením početného stavu išla vysoko nad rámec stanovených požiadaviek. Základné druhy výzbroje a bojovej techniky boli redukované prakticky o 50 %, čím sa naplnili požiadavky zmluvy KOS. Znižovanie počtov si vyžiadalo enormné úsilie v oblasti manažovania tohto procesu, personálnej práce a logistického zabezpečenia. Kladne je potrebné zhodnotiť, že medzinárodné záväzky SR na zníženie početných stavov a výzbroje boli dosiahnuté a v mnohých oblastiach aj prekročené (tabuľka 1).

Tabuľka 1: Počty osôb a výzbroje ASR v rokoch 1993 – 1997

ARMÁDA SR	OSOBY	TANKY	OBR.TRASPORTÉRY	DELOSTRELECTVO	LIETADLÁ/VRTUĽNÍKY
1993	53 037	995	1 370	1 058	146 / 19
1994	45 711	745	944	813	122 / 19
1995	42 620	644	749	632	116 / 19
1996	40 650	478	683	383	114 / 19
1997	35 275	478	683	383	113 / 19
ZMLUVA KOS	46 667	478	683	383	115 / 25

3.3 Konceptia výstavby ASR do roku 2000, vytvorenie Generálneho štábu (1994)

Už v prvých dňoch svojho pôsobenia čelila ASR množstvu zložitých úloh. Znižovanie početných stavov a výzbroje, nevyriešené personálne otázky, staré štruktúry velenia, nevýhodné teritoriálne rozmiestnenie, problémy s materiálom, infraštruktúrou a finančným zabezpečením. Ministerstvo obrany SR a velenie ASR si boli vedomé, že transformácia a reštrukturalizácia ASR je nevyhnutná. V roku 1994 sa pripravil materiál určujúci ďalšie smerovanie ASR, a to „Konceptia výstavby ASR do roku 2000“. Táto koncepcia stanovila cieľ vybudovať do roku 2000 „relatívne malú, primerane vyzbrojenú a vycvičenú armádu, ktorá po mobilizačnom a operačnom rozvinutí bude schopná brániť suverenitu a celistvosť teritória Slovenskej republiky“. Základom koncepcie bolo vytvorenie nových pružnejších organizačných štruktúr, zníženie počtov vojakov a výzbroje, zameranie sa na výcvik, bojovú prípravu a postupnú realizáciu programov prezbrojovania a modernizácie armády.

V rámci reorganizačných a štruktúrnych zmien je potrebné vyzdvihnúť vytvorenie Generálneho štábu ASR dňa 1. septembra 1994, ktorý vznikol transformáciou z Veliteľstva ASR v Trenčíne. O niekoľko rokov neskôr bol dňa 1. januára 2000 redislokovaný do Bratislavy do Kutuzovových kasární. Na základe uvedenej koncepcie výstavby ASR sa dosiahlo požadované zníženie počtu vojakov a výzbroje, súčasne prebiehala aj reorganizácia a tvorba novej organizačnej štruktúry ASR. Z veliteľstiev divízií boli vytvorené veliteľstvá armádnych zborov, pluky sa reorganizovali na brigády, časť útvarov a zariadení bola zrušená. Zákonom č. 370/1997 Z. z. o vojenskej službe bol zrušený výraz vojak z povolania. Tento bol nahradený novým pojmom – profesionálny vojak. Obe uvedené zmeny, vytvorenie Generálneho štábu OS SR ako aj prijatie názvu profesionálny vojak už súviseli s približovaním sa ASR k štruktúram NATO.

3.4 Ozbrojené sily SR – Model 2010, zmena názvu ASR na OS SR (2002)

Ďalšie smerovanie ASR bolo stanovené v koncepcii „Ozbrojené sily SR – Model 2010“. Tento dokument už stanovil cieľ profesionalizácie Armády SR a prípravu na členstvo SR v NATO. „Do roku 2010 zaviesť profesionálne, efektívne, ale dostupné ozbrojené sily, organizované, vyzbrojené a vycvičené v súlade s Vojenskou stratégiou Slovenskej republiky, modernizované tak, aby boli interoperabilné s vojenskými organizáciami NATO“. Ďalšími úlohami bolo aj naďalej zabezpečenie suverenity a bezpečnosti SR, ako aj plnenie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv.

V roku 2002 bol prijatý zákon č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách Slovenskej republiky. Došlo k zmene názvu Armáda Slovenskej republiky na Ozbrojené sily Slovenskej republiky (OS SR). Zmenila sa aj organizačná štruktúra ozbrojených síl. Bolo vytvorené Veliteľstvo pozemných síl s dvomi brigádami a delostreleckým plukom, Veliteľstvo vzdušných síl so základňami letectva a protiletadlovou raketovou brigádou, Veliteľstvo síl výcviku a podpory s jednotkami a základňami na zabezpečenie výcviku a logistickú podporu. ASR sa zlúčila s Vojskami Ministerstva vnútra a Železničným vojskom SR a následne vznikli jednotné OS SR.

Významnou udalosťou v napĺňaní cieľa profesionalizácie OS SR bolo prijatie zákona č. 346/2005 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov, ktorý vytvoril ďalšie legislatívne podmienky na úplnú profesionalizáciu OS SR. Cieľom prijatého zákona bolo stabilizovať kvalifikovaný a skúsený personál s dôrazom na veliteľský zbor. Naplnenie čiastkových cieľov koncepcie z tohto obdobia vytváralo predpoklady na ďalšie približovanie sa a vstup SR do NATO.

Obrázok 4: Znak Ozbrojených síl Slovenskej republiky

3.5 Vstup SR do NATO (2004)

Zahranično-politická a vojenská orientácia Slovenska bola už od začiatku smerovaná na transatlantické a západoeurópske politické a bezpečnostné štruktúry. Už v roku 1994 bola prijatá Obranná stratégia SR, ktorá definovala zabezpečenie obranyschopnosti štátu cestou kolektívnej obrany, ktoré bolo možné zabezpečiť len cestou členstva SR a jej ozbrojených síl v NATO. V súlade s touto stratégiou sa SR už vo februári 1994 zapojila do programu Partnerstvo za mier ako jedna z prvých krajín východného bloku. Cieľom tohto programu bolo nadviazanie spolupráce, zapojenie sa do aktivít NATO a postupné dosahovanie kompatibility a interoperability ASR s ozbrojenými silami NATO. Bol spracovaný Národný program prípravy SR na členstvo v NATO a boli prijaté alebo novelizované viaceré legislatívne normy ako zákon o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu, zákon o brannej povinnosti, zákon o obrane SR a zákon o ozbrojených silách SR.

Obrázok 5: Vlajka NATO

Na samite vo Washingtone 1999 bol prijatý Akčný plán členstva, ktorý otvoril nové možnosti pre kandidátske krajiny vrátane Slovenska na ich vstup do Aliancie. Prvý slovenský Akčný plán pre členstvo sa volal NP PRENAME a bol odsúhlasený na jeseň v roku 1999. Na ďalšom samite NATO v Prahe v roku 2002 dostalo pozvánku na štartovacie rokovania o vstupe do NATO sedem krajín, medzi nimi aj Slovensko. V decembri 2002 sa uskutočnili rozhovory o slovenskom členstve v NATO, kde SR potvrdila svoju pripravenosť odsúhlasiť politické, vojenské, bezpečnostné a legislatívne zladenie sa s Alianciou. Dlhoročné úsilie prípravy SR na členstvo v NATO bolo úspešne zavŕšené dňa 29. marca 2004, kedy sa SR a jej ozbrojené sily stali plnohodnotným členom NATO.

3.6 Zrušenie vojenskej základnej služby (2006)

Jedným z najvýznamnejších medzníkov v živote OS SR bolo zrušenie vojenskej základnej služby dňa 1. januára 2006. Týmto dňom sa Ozbrojené sily stali plne profesionálnymi. Legislatívne upravoval koniec vojenskej základnej služby a nástup profesionálnej armády balík troch zákonov - o brannej povinnosti, alternatívnej službe v čase vojny a vojnového stavu a novela ústavného zákona o bezpečnosti štátu v čase vojny a výnimočného stavu.

Vojakom sa do roku 1993 povinne stával každý mladý muž starší ako 18 rokov (okrem zdravotných výnimiek). Na vojenskú základnú službu nastúpil po dokončení štúdia na učňovskej, strednej alebo na vysokej škole. Dĺžka vojenskej základnej služby bola pred rokom 1993 dva roky, neskôr sa niekoľkokrát skracovala. Od januára 2004 sa základná vojenská služba skrátila na šesť mesiacov, čo platilo až do jej ukončenia. Posledných 214 vojakov základnej vojenskej služby z kasární v Kežmarku a bratislavských Vajnôr odišlo do civilu v decembri 2005. Na Slovensku sa tak skončila éra povinnej vojenskej služby.

Od januára 2006 má Slovenská republika iba profesionálne ozbrojené sily. Branná povinnosť pre mužov zostala však aj naďalej zachovaná. V čase vojny alebo vojnového stavu sú povinní podrobiť sa odvodu a nastúpiť k ozbrojeným silám.

3.7 Rozvoj OS SR v rokoch 2010 – 2020

Nové geopolitické a vojenské výzvy mali dosah aj na ďalší rozvoj OS SR. Okrem pôsobenia OS SR na území vlastného štátu vystupovali do popredia rastúce požiadavky NATO na nasaditeľnosť síl, budovanie spôsobilostí potrebných pre pôsobenie mimo územia štátu, posilňovanie prvkov bojovej podpory a bojového zabezpečenia vlastných jednotiek a jednotiek spojeneckých síl.

Uvedené skutočnosti si vyžiadali aktualizáciu modelu ďalšieho rozvoja OS SR. Pre toto obdobie bolo vytvorených niekoľko modelov ďalšieho rozvoja OS SR (Model 2015, Model 2020 a iné), ktoré už nevychádzali z princípu obrany územia, ale zo širšieho chápania obrany záujmov NATO. Základným cieľom sa stalo dosiahnutie porovnateľnej úrovne spôsobilostí s ozbrojenými silami ostatných členských štátov NATO a EÚ.

Nové úlohy a aktualizované modely mali priamy vplyv na ďalšie reorganizačné zmeny v štruktúre OS SR v rokoch 2013 až 2016. K hlavným zmenám patrilo zrušenie Síl výcviku a podpory (SVaP), prepodriadenie jednotiek SVaP ku generálnemu štábu a pozemným silám, vytvorenie brigády bojového zabezpečenia v Trenčíne, reorganizácia vnútornej štruktúry pozemných síl, reorganizácia práporu výcviku Martin na ZaVaMD, vytvorenie práporu ISTAR v posádke Prešov, vytvorenie 23. mopr Trebišov a iné.

Od 1. januára 2016 je v platnosti nový zákon č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov. Cieľom tohto zákona je stabilizovať personál, zatriktívniť vojenskú službu a vytvoriť lepšie právne podmienky pre službu v OS SR. Nová právna norma vytvára také legislatívne prostredie, aby vojenská profesia bola na trhu práce konkurencieschopným povoláním, zavádza nové druhy štátnej služby, ruší konkurenčné výbery, umožňuje jednoduchšie povyšovanie, upravuje stabilizačný príspevok a systém odmeňovania. Prijatím tohto zákona sa podstatne zatriktívnilo vojenské povolanie, ako aj vlastný priebeh služby profesionálneho vojaka.

4 SPOLUPRÁCA OS SR S NATO A EÚ V SÚČASNOSTI

V rokoch 2020 a 2021 sa naďalej rozvíjali aktivity a spolupráca s transatlantickými a európskymi partnermi a organizáciami podporujúcimi obranu a bezpečnosť. Hlavným strategickým partnerom SR sú USA a EÚ, naďalej sa úspešne rozvíja obranná spolupráca v rámci krajín EÚ a V4, ako aj intenzívnejšie budovanie európskych obranných kapacít a spôsobilostí. OS SR prispievali k mieru, bezpečnosti a stabilite vo svete plnením náročných úloh v operáciách a misiách medzinárodného krízového manažmentu v rámci NATO, EÚ a OSN. Pokračovalo sa v príspevkoch do posilnenej aliančnej zostavy odstrašenia a obrany, ako sú Sily rýchlej reakcie NATO (NRF) a Posilnená predsunutá prítomnosť (eFP). Naďalej sa rozširovala činnosť Tímu na integráciu síl NATO (NFIU).

4.1 Rozvoj medzinárodnej spolupráce v oblasti obrany a bezpečnosti SR

V roku 2022 bol podpísaný významný dokument pre rezort obrany „Dohoda o spolupráci v oblasti obrany medzi vládami SR a USA“. Táto dohoda vytvára predpoklady na rozšírenie a prehĺbenie spolupráce v oblasti obrany vrátane amerických investícií do obranných spôsobilostí a infraštruktúry prostredníctvom Európskej iniciatívy na odstrašenie (EDI). Spolupráca v oblasti obrany s USA už aj v minulosti významne prispela k úspešnej transformácii a modernizácii Ozbrojených síl SR. V rámci technologickej adaptácie NATO na nové výzvy a zmenu bezpečnostného prostredia sa začal v októbri 2021 proces vytvárania Inovačného fondu a Severoatlantického akceleračného centra pre obranné inovácie (DIANA). K obom iniciatívam sa SR pripojila ako zakladajúci člen.

SR sa plne zapája do aktivít Európskej únie v súvislosti so zabezpečením jej obrany a bezpečnosti. Od začiatku roka 2021 prebiehala príprava Strategického kompasu EÚ, ktorý má usmerniť spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku EÚ v období piatich až desiatich rokov a zaručiť, že EÚ bude lepšie schopná zvládať súčasné a vznikajúce bezpečnostné hrozby a výzvy. Centrom európskej spolupráce v oblasti obrany je Európska obranná agentúra (EDA), ktorá pomáha pri roz-

víjaní vojenských zdrojov, podporuje spoluprácu, otvára nové iniciatívy a zavádza riešenia a projekty na zlepšenie obranných spôsobilostí. SR sa aktívne zapojila do systému Koordinovaného medziročného prehľadu a obrane CARD (Coordinated Annual Review on Defence) organizovaného agentúrou EDA, ktorej cieľom je poskytnúť celkový obraz európskych obranných spôsobilostí a príležitostí na medzinárodnú spoluprácu pri odstraňovaní nedostatkových spôsobilostí v rámci EÚ. MO SR sa taktiež aktívne zapája do systému stálej štruktúrovanej spolupráce (Permanent Structured Cooperation, skr. PESCO), ktorý predstavuje nástroj na posilnenie spolupráce v oblastiach budovania obranných a vojenských spôsobilostí, ako aj spolupráce v európskych programoch vyzbrojovania. V rámci nových projektov PESCO v rokoch 2021 – 2025 sa MO SR zapojilo ako pozorovateľ do dvoch projektov – strategický letecký transport nadrozmerých nákladov a vývoj dronov. SR je v tomto období vedúcou krajinou v realizácii projektu PESCO zameraného na rozvoj nepriamej podpory paľby (EuroArtillery).

V spolupráci s krajinami V4 sa aktualizoval dokument „Dlhodobá vízia krajín Vyšehradskej skupiny o ich obrannej spolupráci“, pokračovalo sa v príprave bojovej skupiny EÚ krajín V4 s cieľom pohotovosti v roku 2023 a budovaní Spoločného veliteľstva podpornej logistickej skupiny V4. Úspešne sa rozvíja spolupráca v oblastiach zvyšovania interoperability a pripravenosti ozbrojených síl prostredníctvom spoločného výcviku a cvičení. Pokračovalo sa v koordinácii v rámci procesu obranného plánovania, príprave projektu spoločného obstarania munície, podpore rozvoja dialógu so strategickými partnermi vo formáte V4+.

MO SR a OS SR venujú zvýšenú pozornosť aj projektom domáceho výskumu a vývoja v oblasti obranného priemyslu, ktoré by mohli nájsť širšie uplatnenie v rámci NATO alebo EÚ. S cieľom pripraviť podmienky pre prihlásenie sa na výzvy na získanie finančných prostriedkov z Európskeho obranného fondu (EDF) sa zriadil Výbor pre EDF pozostávajúci z expertov z rezortu. Jeho cieľom je umožniť subjektom domáceho obranného priemyslu pripraviť konkurencieschopné projekty.

4.2 OS SR v misiách a operáciách medzinárodného krízového manažmentu

Ozbrojené sily Slovenskej republiky v roku 2021 pôsobili v desiatich operáciách a misiách medzinárodného krízového manažmentu pod vlajkou NATO, EÚ a OSN na dvoch kontinentoch. Celkom bolo v roku 2021 spolu vyslaných na plnenie úloh mimo územia SR 504 príslušníkov OS SR, ktorí napriek zložitej hygienicko-epidemiologickej situácii vo svete zodpovedným prístupom potvrdili dobré meno Slovenskej republiky a OS SR v zahraničí a úspešne splnili úlohy v zložitom bezpečnostnom prostredí.

Operácie NATO

OS SR plnili stanovené úlohy v operácii Resolute Support Mission Afganistan. Hlavnou úlohou nasadených profesionálnych vojakov (PrV) bola postupná príprava na stiahnutie a ukončenie pôsobenia v tejto vojenskej operácii po prijatí rozhodnutia o stiahnutí koalíčných síl z Afganistanu. Pôsobenie v Afganistane zavrhli náročné operácie na záchranu civilného obyvateľstva. Evakuáciu zabezpečovali príslušníci 5. pluku špeciálneho určenia zo Žiliny. Tí v úzkej spolupráci so Vzdušnými silami OS SR v auguste 2021 evakovali slovenských občanov a ich rodinných príslušníkov spolu s afganskými spolupracovníkmi z Afganistanu na Slovensko. Pôsobenie v misii bolo ukončené 15. júna 2021.

V rámci predsunutej vojenskej prítomnosti NATO plnili OS SR úlohy mimo územia SR v rámci Predsunutej prítomnosti v Lotyšsku (Enhanced Forward Presence – eFP) s cieľom ubezpečiť pobaltské štáty o podpore spojencov a zvýšiť schopnosť spoločne reagovať na prípadné bezpečnostné hrozby. Palebná batéria sa zúčastňovala na výcviku zameranom na zladenie jednotlivých činností v spolupráci s ostatnými krajinami v rámci bojového zoskupenia. Príslušníci OS SR sa zúčastnili cvičení s cieľom zvýšiť výcvikové schopnosti a zručnosti, demonštrovať interoperabilitu, bojovú silu a súdržnosť medzi koalíčnymi partnermi NATO za účasti všetkých jednotiek eFP Battle Group. V rámci modernizácie výzbroje a techniky boli nasadené do priestoru operácie aj 155 mm ShKH ZUZANA 2.

Ďalšou operáciou NATO s účasťou príslušníkov OS SR je NATO Mission Iraq (NMI). Cieľom účasti príslušníkov OS SR v operácii NMI v Iraku bolo poskytnúť asistenciu pri budovaní kapacít irackých bezpečnostných síl.

Operácie a misie EÚ

Vo vojenskej operácii EUFOR ALTHEA v Bosne a Hercegovine plnili príslušníci slovenského kontingentu úlohy monitorovacej činnosti v priestore zodpovednosti, styku s predstaviteľmi miestnej samosprávy vo vymedzenom regióne priestoru vojenskej operácie a vykonávanie tzv. styčnej činnosti a spolupráce s vládnymi aj mimovládnymi organizáciami a štruktúrami medzinárodných organizácií.

OS SR pokračovali v plnení úloh operácie EUNAVFOR MED IRINI (European Union Naval Force Mediterranean) na veliteľstve operácie v Ríme v Taliansku. Hlavnou úlohou operácie je prispieť ku kontrole zbrojného embarga OSN voči Líbyi prostredníctvom vzdušných, satelitných a námorných prostriedkov.

Hlavnou úlohou výcvikovej misie EUTM Mali (European Union Training Mission) je poskytovať strategické, operačné a špecializované poradenstvo a výcvik. Prvé vyslanie príslušníkov OS SR do priestoru výcvikovej misie bolo v mesiaci marec 2021.

Výcviková misia EUTM Stredoafrická republika (European Union Training Mission) má prispievať k politickej stabilizácii a zlepšeniu bezpečnostnej situácie, podporovať obnovu kontroly štátu a právneho systému, plniť úlohy v oblasti výcviku a poradenstva a zlepšenia systému vojenského vzdelávania.

Misia EUMM (European Union Monitoring Mission) v Gruzínsku má za úlohu monitorovať implementáciu mierovej dohody z augusta 2008 medzi Ruskom a Gruzínskom a prispieť k stabilizácii a normalizácii situácie v Gruzínsku, prihraničných oblastiach Južného Osetska a Abcházska po vojnovom konflikte v roku 2008.

Operácie a misie OSN

UNFICYP (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus) – hlavnou operačnou úlohou príspevku OS SR v operácii UNFICYP je zabezpečenie integrity nárazníkového pásma a udržanie vojenského „status quo“. Pri plnení tejto úlohy sa kladie dôraz na zabezpečenie nepretržitého patrolovania v priestore zodpovednosti, riešenie vojenských narušení a vyjednávanie od najnižších stupňov velenia.

Obrázok 6: Slovenskí vojaci na misii UNFICYP

UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization) Blízky východ – pozorovateľská misia OSN UNTSO je zameraná na sledovanie a udržiavanie prímeria nariadeného BR OSN až do konečného mierového urovnania. Príslušníci OS SR plnili úlohy vojenských pozorovateľov v pozorovateľských skupinách v Libanone, v Sýrii a Izraeli.

Zastúpenie OS SR pri orgánoch NATO a EÚ a vo vojenských štruktúrach NATO a EÚ

V roku 2021 bolo plánovaných 123 pozícií pre profesionálnych vojakov OS SR vo Vojenskom zastúpení v rámci Stálej delegácie SR pri NATO a národných podporných prvkov pri veliteľstvách NATO (43 PrV) a v Zastúpení OS SR vo vojenských štruktúrach NATO a EÚ (80 PrV). Medzi hlavné pozície patria vojenský predstaviteľ pri Vojenskom výbore NATO v Bruseli (Belgicko), vedúci Úradu národného vojenského predstaviteľa pri SHAPE v Monse (Belgicko), vedúci národného styčného tímu pri ACT v Norfolku (USA), náčelník vojenského štábu NATO pri HQJFC v Brunssume (Holandsko).

4.3 OS SR a úlohy domáceho krízového manažmentu

Roky 2020, 2021 a začiatok roka 2022 boli pre OS SR veľmi náročné aj z hľadiska domáceho krízového manažmentu. Pandemická situácia v súvislosti s ochorením Covid-19 (SARS-CoV-2) a ukrajinská kríza preverili spôsobilosti ozbrojených síl zvládať nové náročné úlohy. Pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí boli OS SR viackrát nasadené aj pri hasení požiarov, ako aj pri odstraňovaní následkov povodní.

Pandemická situácia vyvolaná Covid-19 viedla v Slovenskej republike k vyhláseniu mimoriadnej situácie dňa 12. marca 2020 a opakovanému vyhláseniu núdzového stavu. V súvislosti s opatreniami zameranými na boj proti šíreniu ochorenia Covid-19 plnilo MO SR a OS SR úlohy orgánu krízového riadenia a aktívne sa podieľali na riešení krízovej situácie. OS SR pripravili a realizovali operáciu „SPOLOČNÁ HRADBA“, v ktorej úlohou OS SR bolo vykonávať asistenčné úlohy v prospech MZ SR na zabezpečenie podpory v nemocniciach, na RÚVZ a MOM, a to vyčleňovaním

denne do 1 500 profesionálnych vojakov. Ďalej sa OS SR podieľali aj na poskytovaní zdravotníckej a sanitárnej podpory v zdravotníckych zariadeniach a zabezpečovali pomoc pri testovaní obyvateľstva. V súvislosti s opatreniami v boji proti Covid-19 sa OS SR podieľali aj na zabezpečení verejného poriadku, vykonávali asistenčné úlohy v prospech Policajného zboru SR a vykonávali aj preventívno-bezpečnostné kontroly a kontroly na dodržiavania karanténnych opatrení na hraničných priechodoch.

Dňa 24. februára 2022 rozpútalo Rusko bezprecedentnú agresívnu vojnu proti Ukrajine. Vláda SR vyhlásila 26. februára 2022 na Slovensku mimoriadnu situáciu z dôvodu príchodu utečencov z Ukrajiny. Cieľom vyhlásenia mimoriadnej situácie bolo utvoriť podmienky na prijatie nevyhnutných opatrení na zamedzenie a zmiernenie následkov mimoriadnej udalosti v súvislosti s hromadným príchodom cudzincov na územie Slovenskej republiky. Ozbrojené sily SR na základe rozhodnutia vlády nasadili 580 vojakov na pomoc Policajnému zboru SR, colnej a finančnej správe v štyroch sektoroch našej východnej hranice. Na deviatich miestach na hranici a na hraničných priechodoch plnia vojaci úlohy podľa potreby. Súčasťou nasadených síl bolo aj päť taktických tímov civilno-vojenskej spolupráce.

Pre zabezpečenie ochrany východnej hranice SR, ako aj východného krídla Aliancie, bola v roku 2022 na žiadosť Slovenskej republiky vytvorená jednotka predsunutej prítomnosti NATO (eFP) na Slovensku. Jednotku tvoria príslušníci ozbrojených síl Nemecka, USA, Holandska, Česka a Slovinska. V prvej polovici roka 2022 dosiahol počet jednotky viac ako 1 000 vojakov, pričom SR schválila mandát až pre 3 000 vojakov. Táto mnohonárodná bojová skupina je vyzbrojená aj systémami protivzdušnej obrany PATRIOT na ochranu vzdušného priestoru SR. Jednotka je umiestnená vo výcvikových priestoroch Lešť a na letisku Sliač.

Obrázok 7: Slovenskí vojaci na hranici s Ukrajinou

5 ZÁVER

Slovenská republika ako aj Ozbrojené sily Slovenskej republiky prešli za 30 rokov svojej existencie dlhú a náročnú cestu. V mnohých oblastiach prekonalí zložitý transformačný a reformný proces, ktorý bol úspešne zavŕšený. Svojou zahranično-politickou orientáciou sú pevne ukotvené v euroatlantických a európskych štruktúrach.

Členstvo v Európskej únii umožňuje občanom Slovenskej republiky život v mieri, v demokratickom spoločenstve štátov, stabilný ekonomický rozvoj, dodržanie základných slobôd a ľudských práv ako aj sociálne istoty. Členstvo v Severoatlantickej aliancii je garanciou mieru a základom našej bezpečnosti a obrany.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky. Schválená Národnou radou SR 28. januára 2021.

BYSTRICKÝ, J. - ČAPLOVIČ, M. - PURDEK, I. - ŠTAIGL, J.: *Ozbrojené sily Slovenskej republiky : História a súčasnosť : 90 rokov : 1918 – 2008*. 2. vyd. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008. 238 s. ISBN 978-80-89169-12-2.

Deklarácia Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky [online]. NR SR, 1992 [cit. 2022-07-21]. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/v_deklaracia-o-zvrchovanosti.htm>.

Koncepcia výstavby Armády Slovenskej republiky do roku 2000.

LETZ, R.: *Rozdelenie Česko-Slovenska v roku 1992*. 1. vyd. Bratislava : Polygrafia vedeckej literatúry a časopis SAV, 1997. 47 s. ISBN 80-88780-19-5.

MINÁR, M. - PURDEK, I. - VANGA, M. - VITKO, P.: *Vojenské misie – Slovenskí vojaci v službách mieru, stability vo svete a v boji proti terorizmu : Military operations – Slovak soldiers in the service of global peace, stability and in the fight against terrorism*. Bratislava : Magnet Press, Slovakia, 2010. 191 s. ISBN 978-80-89169-20-7.

Obranná stratégia Slovenskej republiky. Schválená Národnou radou SR 27. januára 2021.

ORAVEC, M.: Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie. In: *Vojenská osвета 2019, 1. časť*. Liptovský Mikuláš : Personálny úrad OS SR, 2019, s. 23-30. ISBN 978-80-89609-19-2.

Pozrite si prehľad najvýznamnejších udalostí, ktoré formovali tvár samostatnej Slovenskej republiky [online]. TASR, 2017 [cit. 2022-07-21]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/slovensko/vyberova-chronologia-vyznamnych-udalosti/299968-clanok.html>>.

Právomoci prezidentky SR [online]. Prezident.sk [cit. 2022-07-21]. Dostupné na internete: <<https://www.prezident.sk/page/pravomoci/>>.

PURDEK, I. a kol.: *V službách vlasti, demokracie a mieru : 15 rokov Ozbrojených síl Slovenskej republiky 1993 – 2008*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008. 302 s. ISBN 978-80-89169-14-6.

PURDEK, I.: 25. výročie vzniku Ozbrojených síl Slovenskej republiky. In: *Vojenská osвета 2018, 1. časť*. Liptovský Mikuláš : Personálny úrad OS SR, 2018, s. 3-33. ISBN 978-80-89609-16-1.

Ročenka Ministerstva obrany SR 2020 [online]. MO SR, 2021 [cit. 2022-07-25]. Dostupné na internete: <<https://www.mod.gov.sk/rocenka-mo-sr/>>.

Ročenka Ministerstva obrany SR 2021 [online]. MO SR, 2022 [cit. 2022-07-25]. Dostupné na internete: <<https://www.mod.gov.sk/rocenka-mo-sr/>>.

RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad. 2015. 688 s. ISBN 978-80-7429-631-4.

SOKOLOVSKÝ, L.: Mať štát znamená mať aj symboly. Zápas o štátnu symboliku v rokoch 1990 – 1993. In: *Slovensko : Časopis pre Slovensko a slovenský svet*, roč. 40, 2018, č. 4, s. 18-21. ISSN 0231-7306.

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.

Vojenská stratégia Slovenskej republiky. Schválená vládou SR 7. júla 2021.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 63/1993 Z. z. o štátnych symboloch Slovenskej republiky a ich používaní.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Charakterizujte podmienky a hlavné udalosti vzniku Slovenskej republiky.
2. Ako sa menili symboly Slovenskej republiky?
3. Ako prebiehal vstup SR do Európskej únie?
4. Aký význam má vstup do NATO pre rozvoj OS SR?
5. Aké sú hlavné úlohy OS SR v krízovom manažmente?